

VIJFPUNTENPLAN VOOR PROFESSIONALS

MIND THE GAP

**OM JONGEREN MET EEN BEPERKING NIET IN HET 'GAT'
TUSSEN VSO/PRO EN VERVOLGONDERWIJS OF DE
ARBEIDSMARKT TE LATEN VALLEN**

VIJFPUNTENPLAN VOOR PROFESSIONALS

Voor veel jongeren met een beperking verloopt de overstap van voorgezet speciaal onderwijs (VSO) / praktijkonderwijs (PRO) naar een vervolgopleiding of de arbeidsmarkt moeizaam. Deze jongeren hebben moeite zich aan te sluiten bij het reguliere onderwijs of een baan te vinden en stromen daardoor te vaak weer uit. Met dit 'Vijfpuntenplan voor professionals' bieden wij een handreiking aan het onderwijs om met die overstap voor leerlingen aan de slag te gaan.

Om te voorkomen dat jongeren in het 'gat' vallen tussen VSO/PRO en vervolgonderwijs of de arbeidsmarkt heeft CNV Jongeren, in samenwerking met Enspiratie, binnen de gemeente Arnhem de pilot 'Mind the Gap' opgestart. Tijdens het project is duidelijk geworden dat jongeren het onder andere lastig vinden om ineens 'de enige met een beperking te zijn' binnen het reguliere onderwijs en het moeilijk vinden om bij een werkgever hun grenzen en wensen aan te geven. Daarnaast blijkt dat ze soms (nog) geen realistisch beeld van hun eigen talenten en potentie hebben en ook niet van de nieuwe omgeving waarin ze terechtkomen.

Om de overstap te vergemakkelijken hebben ervaringsdeskundige jongeren met een beperking (wij noemen hen Realisten) masterclasses gegeven aan jongeren op VSO/PRO scholen in de regio. Daarnaast hebben de Realisten tijdens een intervisiebijeenkomst hun ervaringen gedeeld met VSO/PRO scholen in de regio, onderwijsspecialisten, WSP Midden Gelderland en Gemeente Arnhem. Uit die gedachtewisseling is ons Vijfpuntenplan voor professionals ontstaan.

Voor VSO/PRO scholen kan dit 'Vijfpuntenplan voor professionals' dienen als handreiking met inzichten van ervaringsdeskundige jongeren en met eerste ideeën om leerlingen beter voor te bereiden op de overstap die zij maken. Zodat leerlingen zelfverzekerd en realistisch starten aan de rest van hun leven.

DE VIJF PUNTEN

1. WAT IS REALISTISCH EN HOE COMMUNICEER JE DAT?

Weten wat je wel en niet kan met een beperking én dit goed kunnen verwoorden en vertalen naar eigen behoeften.

2. STUDEREN EN WERKEN MET EEN BEPERKING

Weten wat het betekent en leren hoe het is om met een beperking door te stromen naar 'regulier' vervolgonderwijs of aan de slag te gaan op de arbeidsmarkt.

3. ZELF VALLEN EN WEER OPSTAAN

Meer loslaten van leerlingen en risico's nemen, zodat jongeren zelf leren van vallen en opstaan en zo hun grenzen ontdekken.

4. SAMEN (ON)MOGELIJKHEDEN INSCHATTEN

Door te blijven communiceren over (on)mogelijkheden en perspectieven samen met leerlingen vaardigheden inschatten.

5. GEZAMENLIJK VANGNET

Met overkoepelende begeleidingstrajecten kan leerlingen ook na het VSO/PRO een vangnet geboden worden.

WAT IS REALISTISCH EN HOE COMMUNICEER JE DAT?

Het blijkt dat op het VSO/PRO weinig gesproken wordt over beperkingen, omdat het hebben van een beperking daar voor leerlingen niet 'anders' is. Leerlingen hebben daardoor (nog) geen realistisch zelfbeeld, weten niet goed hoe ze hun eigen situatie kunnen omschrijven en hebben moeite te verwoorden wat ze nodig hebben van een docent of werkgever om te kunnen studeren of werken. En dat is belangrijk, want hoe beter jongeren met een beperking aan hun docent, decaan, medestudent, leidinggevende, HR-persoon of collega kunnen uitleggen wat ze wel en niet goed kunnen, hoe beter ze kunnen aansluiten in het reguliere onderwijs en op de arbeidsmarkt.

IDEEËN

- Organiseer lessen waarin jongeren leren communiceren over hun beperking. Denk bijvoorbeeld aan de volgende vragen die aan bod kunnen komen tijdens de lessen: Wat vertel ik wel en niet over mijn beperking? Hoe verwoord ik positief wat ik minder goed kan? Hoe maak ik duidelijk wat ik wél kan? Hoe verwoord ik waar ik behoefte aan heb?
- Maak een creatieve opdracht van de geleerde lessen: laat leerlingen werken aan een persoonlijke handleiding, een 'werkpaspoort' over zichzelf of laat ze een werkstuk schrijven over hun beperking. Handig voor henzelf om later nog eens erbij te pakken én handig om te delen na het verlaten van het VSO/PRO.
- Vul samen met leerlingen een balanskaart in: een kaart waarop je leerlingen aangeven hoe anderen het beste met hen om kunnen gaan. Daarmee werk je samen aan een prettige en goede samenwerking.
- Oefen met leerlingen om de geleerde lessen over zichzelf te pitchen én zorg dat ze dit uitdragen buiten het klaslokaal. Denk bijvoorbeeld aan pitches voor peers, onderwijsprofessionals en werkgevers. De Realisten Academie 2.0 biedt speciale trainingen aan voor klassen of individuele leerlingen om dit te doen.

STUDEREN EN WERKEN MET EEN BEPERKING

Doordat er op het VSO/PRO weinig gesproken wordt over beperkingen is de school enerzijds een erg veilige, vertrouwde en inclusieve omgeving, maar zorgt het er anderzijds voor dat jongeren pas in de overstap naar vervolgonderwijs of de arbeidsmarkt geconfronteerd worden met hun beperking. Een aantal concrete uitdagingen: Hoe ga ik als jongere met een beperking om met oprechte interesse van studenten en docenten? Waarom kan ik ineens mijn tentamen niet meer verplaatsen, als mijn situatie daar om vraagt? Hoe leg ik aan mijn werkgever uit wat mijn situatie is?

IDEEËN

- Organiseer lessen in arbeidstraining of maak het onderdeel van het vak maatschappijleer. Tijdens de lessen oefenen leerlingen met verschillende situaties in het vervolgonderwijs of op de werkvloer. Zo komen leerlingen er zelf tijdens lessen achter wat hun beperking (praktisch) betekent voor het onderwijs of de arbeidsmarkt na het VSO/PRO. Tegelijkertijd krijgen docenten inzicht in hoeverre leerlingen zich al bewust zijn van hun situatie.
- Aanvullend op de lessen arbeidstraining zijn praktische lessen over het omgaan met financiën/salarissen een goede aanvulling op het realistische beeld van het leven na het VSO/PRO.
- Nodig ervaringsdeskundige jongeren uit voor een pitch/masterclass, voor zowel leerlingen als docenten en decanen. Op die manier wordt bewustwording gecreëerd over de overstap van het VSO/PRO naar vervolgonderwijs of de arbeidsmarkt én kunnen geleerde lessen worden gedeeld.
- Nodig werkgevers uit om een realistisch beeld te geven van hoe het is om te werken met een beperking en wat de verwachtingen zijn.
- Ontdek samen met leerlingen welke studies en beroepen er zijn en wat de mogelijkheden zijn met een beperking. Organiseer bijvoorbeeld demo- of doedagen voor leerlingen, laat leerlingen meer en eerder stagelopen tijdens hun tijd op het VSO/PRO of laat ze een dagje meelopen op het mbo of bij een werkgever. Om leerlingen te laten oefenen, hen al vóór de echte overstap kennis te laten maken met vervolgonderwijs en de arbeidsmarkt en teleurstellingen te voorkomen.
- Bekijk samen met leerlingen welke hulpbronnen er zijn tijdens hun studietijd of wanneer ze gaan werken. Denk aan coaches, het aanvragen van toelagen en hulp vanuit WerkgeversServicepunten (WSP).

ZELF VALLEN EN WEER OPSTAAN

De beschermde omgeving van het VSO/PRO kan voor sommige leerlingen remmend werken. Dit komt o.a. doordat de scholen het zo comfortabel en veilig mogelijk willen maken voor leerlingen, waardoor risico's worden vermeden en soms uit het oog verloren wordt waar we het juist voor doen: de toekomst van jongeren met een beperking en hun bijdrage aan de maatschappij.

Het blijkt dat leerlingen graag liever al tijdens hun schooltijd op het VSO/PRO wat meer risico nemen en de grenzen van hun kunnen opzoeken, in plaats van dat hun grenzen worden getrokken door docenten en decanen. Zo wordt hen niet te kort gedaan en wordt een harde klap voorkomen – die ze voor hun gevoel krijgen op het moment dat ze de school verlaten. Het VSO/PRO kan in deze zoektocht naar (on)mogelijkheden de leerlingen uiteraard wel op weg helpen en als vangnet dienen.

IDEEËN

- Zorg dat docenten en decanen leerlingen meer loslaten en zich opstellen als een 'vangnet'. Het is goed voor leerlingen dat ze zelf fouten maken en ook weten dat fouten maken niet erg is. Daar worden ze weerbaar van. Het VSO/PRO is juist een prettige omgeving om dit te doen.
- Zorg dat de docenten en decanen getraind zijn in de juiste vraagstelling. Goed communiceren met leerlingen zorgt er namelijk voor dat ze meer eigenaarschap voelen en echt zélf leren wat ze wel en niet kunnen. Zo is het belangrijk leerlingen zelf na te laten denken en te evalueren in plaats van antwoorden al voor hen in te vullen. Wat zou je zelf willen doen? Maar ook indien iets niet ging zoals gepland: Kun je uitleggen waar het volgens jou misging?
- Kies er samen met leerlingen voor om bijvoorbeeld stage te lopen bij een minder veilige of beschermde omgeving, om hun grenzen te verleggen. Denk daarbij aan een 'reguliere' werkgever, in plaats van een bekende inclusieve leer-/werkplek.

SAMEN (ON)MOGELIJKHEDEN INSCHATTEN

Ook als leerlingen zelf leren vallen en opstaan is het belangrijk als docent samen te kijken wat de (on)mogelijkheden zijn. De veilige omgeving van het VSO/PRO kan er namelijk voor zorgen dat leerlingen niet goed worden ingeschat. Het blijkt dat ze uit bescherming soms worden onderschat of er is de neiging hen wat lager in te schatten om de druk van de ketel te halen. Daardoor is het lastig te zien wat ze allemaal nog meer kunnen.

Tegelijkertijd worden leerlingen ook met regelmaat overschat. Vanuit het VSO/PRO worden leerlingen positief ingeschat wat betreft hun kunnen en (werknemers)vaardigheden. Eenmaal in het vervolgonderwijs of op de arbeidsmarkt blijkt echter dat de verwachtingen van leerlingen die zij mee hebben gekregen vanuit het VSO/PRO niet overeenkomen met verwachtingen van bijvoorbeeld een werkgever.

IDEEËN

- Blijf als docent of decaan op het VSO/PRO communiceren met leerlingen, om onder- en overschatting te vermijden. Ook hiervoor is een training in gesprekstechnieken of de juiste vraagstelling een mogelijke uitkomst. Denk aan vragen als: Wat zou je zelf willen doen en leren tijdens een opleiding of baan? Hoe kunnen we zo dicht mogelijk bij die ambities komen? Door te blijven communiceren over realistische doelen en perspectieven leer je leerlingen zelf een inschatting te maken van hun vaardigheden. Blijkt dat een leerling zichzelf over- of onderschat? Dan kunnen de doelen en perspectieven aangepast worden. Een coachende aanpak dus, waarbij plannen bijgewerkt worden op basis van praktijkervaringen.
- Een belangrijke toevoeging aan bovenstaande is het voeren van gesprekken over wat realistisch is. Durf daarbij eerlijk te zijn, want een beperking kan invloed hebben op iemands ambities. Dat betekent niet dat dromen niet haalbaar zijn, maar stippel samen een passend pad uit met eerste stappen die wél gezet kunnen worden.

GEZAMENLIJK VANGNET

Om te voorkomen dat jongeren met een beperking vroegtijdig vervolgonderwijs verlaten of uitvallen op de werkvloer is het belangrijk dat het vangnet van het VSO/PRO blijft voortbestaan na het verlaten van de school. Dat vraagt om een gezamenlijk aanpak en verantwoordelijkheid van alle betrokkenen, tijdens en na de schoolperiode.

IDEEËN

- Om het vangnet van het VSO/PRO over te dragen naar vervolgonderwijs of de arbeidsmarkt is het belangrijk een overkoepelend begeleidingstraject te ontwikkelen met docenten en decanen van het VSO/PRO, vervolgonderwijs, WerkgeversServicepunten (WSP) en HR-medewerkers, recruiters, leidinggevenden en/of directe collega's. Dit kan bijvoorbeeld in de vorm van een doorstroomcoach, als schakel tussen alle genoemde partijen. Deze persoon is als spin in het web verantwoordelijkheid voor het overdragen van relevante informatie over de jongere in het traject. Wel staat daarbij privacy en eigenaarschap van de jongere voorop. Tot slot is het van belang jongeren te betrekken in de opzet van een traject, zodat de behoeften van de jongeren zelf echt meegenomen worden.

Heb je vragen over dit Vijfpuntenplan voor professionals of wil je meer weten over Mind the Gap? Neem contact op met CNV Jongeren via info@cnvjongeren.nl.